

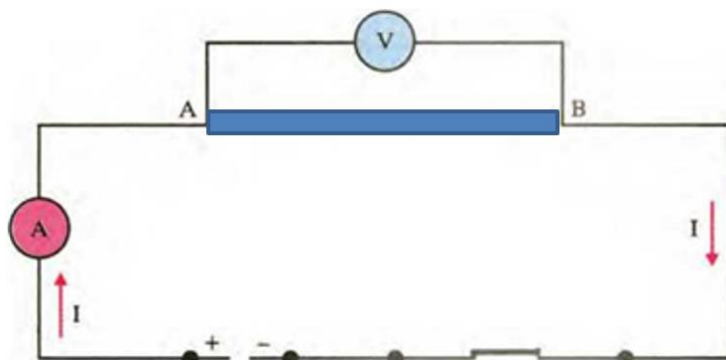
Φ7.1 (2.4) Αντίσταση - αγωγή

Θεωρούμε το κύκλωμα της εικόνας όπου τα όργανα θεωρούνται ιδανικά.

Με το **βολτόμετρο** μετράμε την **τάση** που εφαρμόζεται στα άκρα του μεταλλικού αγωγού AB.

Με το **αμπερόμετρο** μετράμε την **ένταση** του ρεύματος που τον διαρρέει.

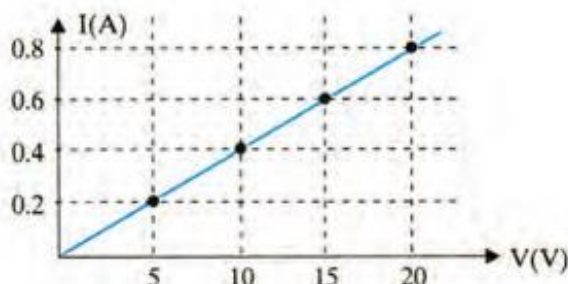
Μεταβάλλοντας την τιμή της **τάσης** V, παρατηρούμε ότι μεταβάλλεται η τιμή της **έντασης** I. Φροντίζουμε οι τιμές να είναι τέτοιες, ώστε να μη μεταβάλλεται η **θερμοκρασία** του αγωγού.

Για κάθε δίπολο όπως είναι οι λαμπτήρες, οι αντιστάτες, οι πυκνωτές, τα πηνία, οι ηλεκτρικές πηγές και άλλα στοιχεία υπάρχει μια συνάρτηση $I = f(V)$. Η γραφική της παράσταση λέγεται **χαρακτηριστική καμπύλη του δίπολου**. Η γνώση της μας βοηθάει στη διάκριση των δίπολων μεταξύ τους και στην πρόβλεψη της λειτουργίας τους, όταν τα συνδέσουμε σε κάποιο κύκλωμα.

Έχουμε τον παρακάτω **πίνακα τιμών** και την αντίστοιχη χαρακτηριστική καμπύλη του αγωγού:

V(V)	I(A)	V/I
0	0	-
5	0,2	25
10	0,4	25
15	0,6	25
20	0,8	25

- Παρατηρούμε ότι το πηλίκο V/I έχει **σταθερή τιμή για τον αγωγό** και ίση με 25.
- Σε οποιοδήποτε μεταλλικό αγωγό καταλήγουμε πάντα στο ίδιο συμπέρασμα, ότι **το πηλίκο V/I έχει σταθερή τιμή, χαρακτηριστική για τον κάθε αγωγό.**

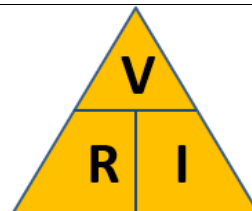
Αντίσταση R ενός **αγωγού** ονομάζουμε το μονόμετρο μέγεθος, που ισούται με το **πηλίκο της τάσης V**, που εφαρμόζεται στα άκρα του, προς την **ένταση του ρεύματος** που τον διαρρέει.

Στο **διεθνές σύστημα μονάδων (S.I.)** μονάδα μέτρησης της αντίστασης είναι το **1Ω (Ohm)**.

$$1\Omega = \frac{1V}{1A}$$

1Ω (Ohm) είναι η **αντίσταση** ενός αγωγού, ο οποίος διαρρέεται από ηλεκτρικό ρεύμα **έντασης 1A**, όταν στα άκρα του εφαρμόζεται **τάση 1V**.

$$R = \frac{V}{I}$$

- Τι εκφράζει η αντίσταση ενός αγωγού;

Η αντίσταση ενός αγωγού εκφράζει τη **δυσκολία** που συναντά το ηλεκτρικό ρεύμα, όταν **διέρχεται μέσα απ' αυτόν**.

- Πού οφείλεται η αντίσταση των μεταλλικών αγωγών;

Η αντίσταση των μεταλλικών αγωγών οφείλεται στις «**συγκρούσεις**» των **ελεύθερων ηλεκτρονίων** με τα **θετικά ιόντα**.

Με τον όρο **αντίσταση** ή **ωμική αντίσταση** εκφράζουμε τη **δυσκολία** που συναντά το **ηλεκτρικό ρεύμα**, όταν διέρχεται μέσα από τον **μεταλλικό αγωγό**.

Ο ίδιος ο **μεταλλικός αγωγός** λέγεται **αντιστάτης**.

Όμως, πολλές φορές, για χάρη συντομίας, χρησιμοποιούμε τον όρο αντίσταση ή ωμική αντίσταση και **εννοούμε τον ίδιο το μεταλλικό αγωγό**.

Παραδείγματος χάρη, λέμε «**στα άκρα μιας αντίστασης 5Ω** » και εννοούμε «**στα άκρα ενός αντιστάτη, που έχει αντίσταση 5Ω** ».

Φ7.2 (2.4) Νόμος του Ohm για αντιστάτη

Ο **νόμος του Ohm** για αντιστάτη (μεταλλικό αγωγό) διατυπώνεται ως εξής:

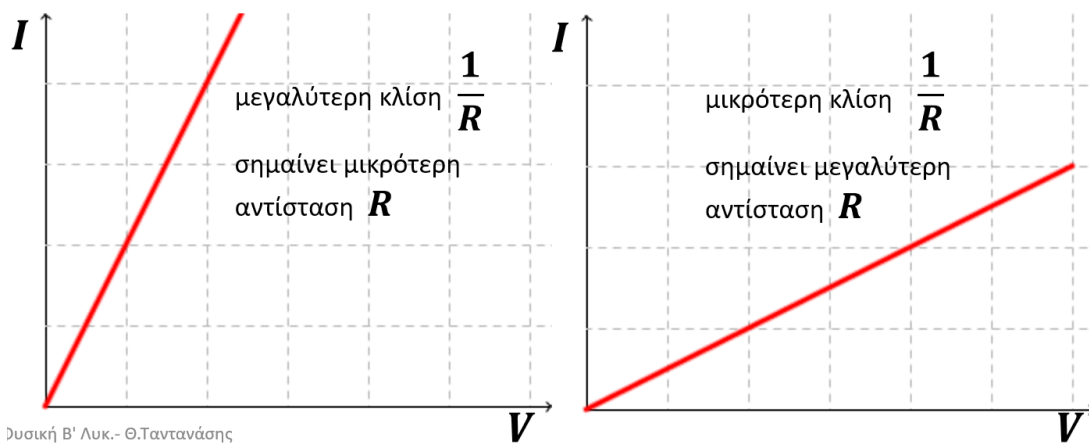
Η **ένταση** του ρεύματος που διαρρέει έναν **αντιστάτη (μεταλλικό αγωγό)** σταθερής θερμοκρασίας είναι **ανάλογη της τάσης** που εφαρμόζεται στα άκρα του.

$$I = \frac{V}{R}$$

Τονίζεται ότι ο **νόμος του Ohm** δεν είναι γενικός νόμος για όλους τους αγωγούς: Στις **λυχνίες αερίου**, στις **λυχνίες κενού**, στα **τρανζίστορ**, στους **ηλεκτρικούς κινητήρες** και σε άλλα ηλεκτρονικά στοιχεία **δεν ισχύει ο νόμος του Ohm**.

$$I = \frac{V}{R} \Rightarrow I = \frac{1}{R} \cdot V$$

Η **χαρακτηριστική καμπύλη του αντιστάτη**, δηλαδή η **γραφική παράσταση της έντασης του ρεύματος** ως συνάρτηση της **τάσης**, είναι **ευθεία με κλίση: $\frac{1}{R}$**

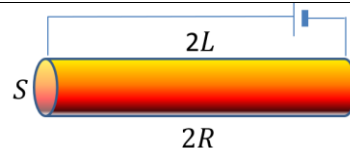
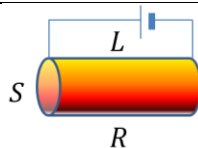
Παράδειγμα 1: Η τάση στα άκρα ενός μεταλλικού αγωγού είναι $V = 100V$ και η αντίσταση του $R = 10\Omega$. Να βρεθεί η ένταση I του ρεύματος που τον διαρρέει.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ:

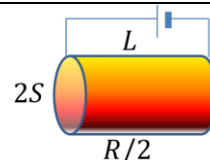
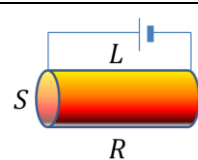
$$I = \frac{V}{R} \Rightarrow I = \frac{100}{10} = 10A$$

Φ7.3 (2.4) Παράγοντες από τους οποίους εξαρτάται η αντίσταση ενός αντιστάτη

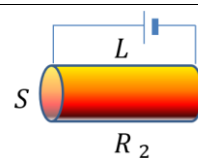
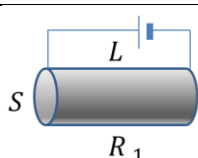
Η αντίσταση είναι ανάλογη του μήκους L του αγωγού. Αυτό είναι αναμενόμενο, γιατί όσο μεγαλύτερο είναι το μήκος του αγωγού, τόσο περισσότερες είναι οι συγκρούσεις των ελευθέρων ηλεκτρονίων με τα θετικά ιόντα, άρα τόσο μεγαλύτερη είναι η αντίσταση του αγωγού.

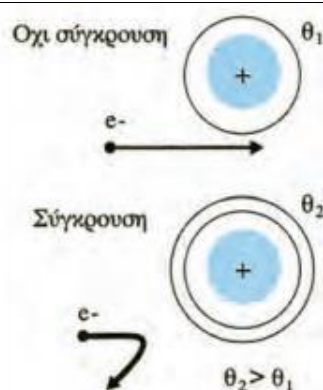
Η αντίσταση είναι αντιστρόφως ανάλογη της διατομής S του αγωγού. Αυτό είναι αναμενόμενο, γιατί όσο μεγαλύτερη είναι η διατομή του αγωγού, τόσο λιγότερες είναι οι συγκρούσεις των ελευθέρων ηλεκτρονίων με τα θετικά ιόντα, άρα τόσο μικρότερη είναι η αντίσταση του αγωγού.

Η αντίσταση εξαρτάται από το υλικό του αγωγού. ο σιδερένιος αγωγός έχει μεγαλύτερη αντίσταση από τον χάλκινο. Αυτό συμβαίνει γιατί το μεταλλικό πλέγμα του **χάλκινου** αγωγού είναι διαφορετικό από το μεταλλικό πλέγμα του **σιδερένιου** αγωγού, άρα και ο **αριθμός των συγκρούσεων** των ελευθέρων ηλεκτρονίων με τα θετικά ιόντα είναι διαφορετικός, άρα και η αντίσταση του αγωγού είναι διαφορετική.

Η αντίσταση εξαρτάται από τη θερμοκρασία του αγωγού. Αν **θερμάνουμε** το μεταλλικό αγωγό, και μετρήσουμε την αντίστασή του και διαπιστώνουμε ότι αυτή **αυξάνεται**. Αυτό εξηγείται γιατί τα **θετικά ιόντα δεν είναι ακίνητα, αλλά ταλαντώνονται** γύρω από καθορισμένες θέσεις προς όλες τις κατευθύνσεις, με πλάτος που αυξάνεται με τη θερμοκρασία. Η αύξηση του πλάτους της ταλάντωσης με τη θερμοκρασία αυξάνει τον αριθμό των συγκρούσεων των ελευθέρων ηλεκτρονίων με τα θετικά ιόντα, άρα και την αντίσταση του μεταλλικού αγωγού.

Φ7.4 (2.4) Ειδική αντίσταση

Το μέγεθος που εκφράζει ποσοτικά την εξάρτηση της αντίστασης ενός αγωγού από το **υλικό του αγωγού** και τη **θερμοκρασία** συμβολίζεται με ρ και ονομάζεται **ειδική αντίσταση του υλικού**.

Η μονάδα μέτρησής της στο S.I. είναι το $1\Omega \cdot m$

Η **αντίσταση R ενός αγωγού**, που έχει τη μορφή κυλινδρικού σύρματος:

- α) είναι **ανάλογη** του **μήκους L** του αγωγού,
- β) είναι **αντιστρόφως ανάλογη** του **εμβαδού S** της διατομής του αγωγού,
- γ) εξαρτάται από το **υλικό** του αγωγού και τη **θερμοκρασία** του.

$$R = \rho \cdot \frac{L}{S}$$

Στον παρακάτω πίνακα αναγράφονται οι τιμές των ειδικών αντιστάσεων διαφόρων υλικών σε $\Omega \cdot m$:

Ειδική αντίσταση (ρ) μερικών υλικών			
Υλικό	Ειδική αντίσταση (ρ) σε Ωm στους $20^\circ C$		
Μέταλλα		Χρωμονικελίνη (Ni, Fe, Cr, Mn)	$100 \cdot 10^{-8}$
Άργυρος	$1,6 \cdot 10^{-8}$	Μαγγανίνη (Cu, Mn, Ni)	$42 \cdot 10^{-8}$
Χαλκός	$1,7 \cdot 10^{-8}$	Ημιαγωγοί	
Σίδηρος	$9,5 \cdot 10^{-8}$	Πυρίτιο	περίπου 1000
Υδράργυρος	$96 \cdot 10^{-8}$	Γερμάνιο	περίπου 0,5
Κράματα		Διηλεκτρικά	
Κοινοσταντήν (Cu, Ni)	$50 \cdot 10^{-8}$	Γυαλί	10^{12} ως 10^{15}
		Ξύλο	10^8 ως 10^{12}
		Ανθρώπινο σώμα	
		Πνεύμονας	20
		Λίπος	25
		Σκελετός	5

Από τον πίνακα φαίνεται ότι τη **μικρότερη ειδική αντίσταση** την έχει ο **άργυρος** και ο **χαλκός**. Γι' αυτό, τα σύρματα που χρησιμοποιούμε συνήθως είναι **χάλκινα**, αφού ο άργυρος είναι ακριβός. Με κριτήριο την τιμή της ειδικής αντίστασης τα υλικά κατατάσσονται σε **αγωγούς**, **ημιαγωγούς** και **μονωτές**.

Η **ειδική αντίσταση** ως **συνάρτηση της θερμοκρασίας** δίνεται από τη σχέση:

$$\rho_\theta = \rho_o \cdot (1 + \alpha \cdot \theta)$$

όπου ρ_o η ειδική αντίσταση σε θερμοκρασία $0^\circ C$, ρ_θ η ειδική αντίσταση σε $\theta^\circ C$ και α μια σταθερά που λέγεται **θερμικός συντελεστής ειδικής αντίστασης**.

Η σταθερά αυτή εξαρτάται από το **υλικό του αγωγού** και μετριέται σε $grad^{-1}$.

- Για τα **καθαρά μέταλλα** (π.χ. *Fe, Al, Cu, Ag*) είναι $\alpha > 0$, συνεπώς η **ειδική αντίσταση αυξάνεται**, όταν **αυξάνεται η θερμοκρασία**.
- Για το **γραφίτη** (*C*), τους **ημιαγωγούς** (*Ge, Si*) και τους **ηλεκτρολύτες** είναι $\alpha < 0$, συνεπώς, η **ειδική αντίσταση μειώνεται**, όταν **αυξάνεται η θερμοκρασία**.
- Για **ορισμένα κράματα**, όπως η **κοινοσταντήν** (*Cu, Ni*), η **μαγγανίνη** (*Cu, Mn, Ni*) και η **χρωμονικελίνη** (*Ni, Fe, Cr, Mn*) είναι $\alpha = 0$, συνεπώς η **ειδική αντίσταση είναι ανεξάρτητη της θερμοκρασίας**.

Υλικό	Θερμικός συντελεστής α ($grad^{-1}$)
άργυρος	$3,8 \cdot 10^{-3}$
χαλκός	$3,9 \cdot 10^{-3}$
σίδηρος	$5 \cdot 10^{-3}$
κράματα	0
γραφίτης	$-0,5 \cdot 10^{-3}$

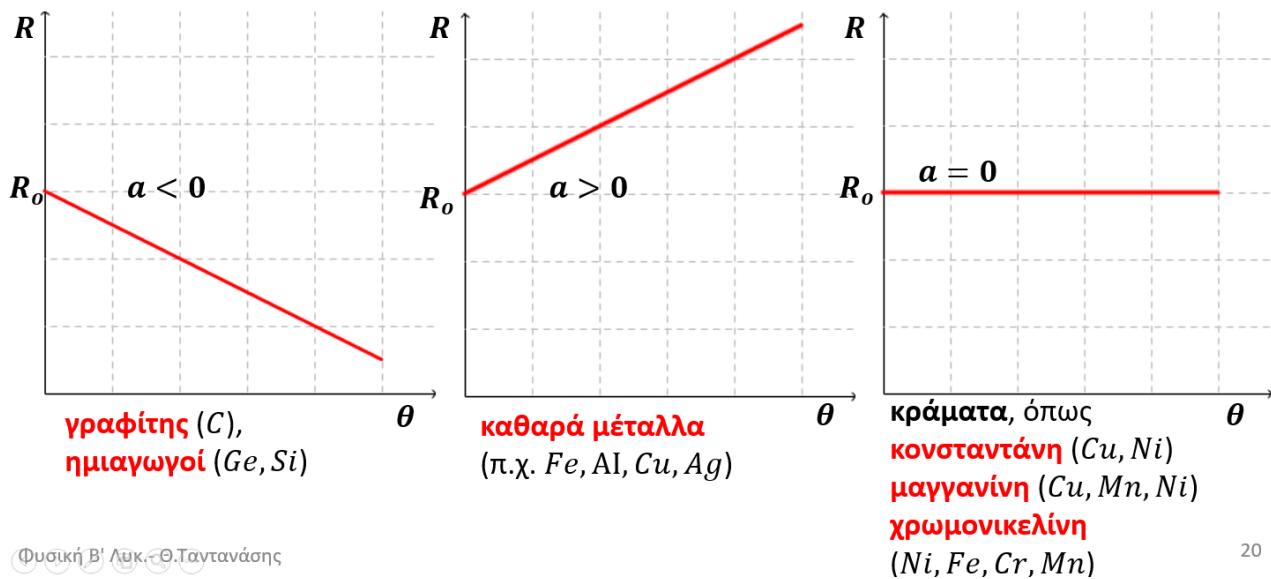
Έστω ότι θεωρούμε αμελητέα τη μεταβολή των **γεωμετρικών διαστάσεων** ενός αγωγού λόγω της **θερμικής διαστολής**.

Τότε η μεταβολή της αντίστασης του αγωγού με τη **θερμοκρασία** οφείλεται **αποκλειστικά στη μεταβολή της ειδικής του αντίστασης**. Άρα, ισχύει:

$$R_o = \rho_o \cdot \frac{L}{S} \quad R_\theta = \rho_\theta \cdot \frac{L}{S}$$

$$\frac{R_\theta}{R_o} = \frac{\rho_\theta}{\rho_o} = \frac{\rho_o \cdot (1 + \alpha \cdot \theta)}{\rho_o} \Rightarrow R_\theta = R_o \cdot (1 + \alpha \cdot \theta)$$

Εξάρτηση της **αντίστασης** από την **θερμοκρασία**:

Παράδειγμα 2: Ένας αγωγός έχει αντίσταση $R = 20\Omega$ σε θερμοκρασία $\theta = 20^\circ\text{C}$. Όταν ο αγωγός διαρρέεται από ρεύμα, η θερμοκρασία του σύρματος αυξάνεται σε $\theta' = 50^\circ\text{C}$. Να βρεθεί η ένταση του ρεύματος που τον διαρρέει, αν η τάση στα άκρα του είναι $V = 222,2\text{V}$. Δίνεται ο θερμικός συντελεστής αντίστασης του αγωγού $\alpha = 4 \cdot 10^{-3} \text{grad}^{-1}$.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ:

$$R = R_0(1 + \alpha \cdot \theta) \quad \text{και} \quad R' = R_0(1 + \alpha \cdot \theta')$$

Διαιρούμε κατά μέλη:

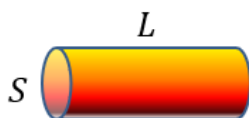
$$\frac{R'}{R} = \frac{1 + \alpha \cdot \theta'}{1 + \alpha \cdot \theta} \Rightarrow R' = \frac{R \cdot (1 + \alpha \cdot \theta')}{1 + \alpha \cdot \theta} \Rightarrow$$

$$R' = \frac{20 \cdot (1 + 4 \cdot 10^{-3} \cdot 50)}{1 + 4 \cdot 10^{-3} \cdot 20} \Rightarrow R' = 22,22\Omega$$

$$I = \frac{V}{R'} \Rightarrow I = \frac{222,2}{22,22} \Rightarrow I = 10\text{A}$$

Παράδειγμα 3: Ένα κυλινδρικό σύρμα έχει διάμετρο $\delta = 1\text{mm}$ και ειδική αντίσταση $\rho = 10^{-8}\Omega\text{m}$. Πόσο μήκος του σύρματος πρέπει να χρησιμοποιήσουμε για να έχουμε αντίσταση $R = 10\Omega$;

ΑΠΑΝΤΗΣΗ:

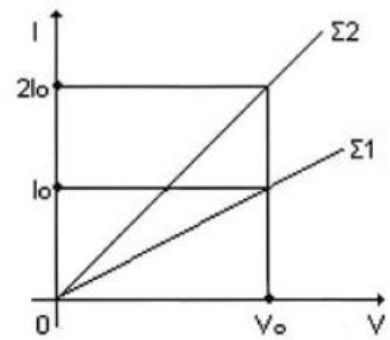

$$R = \rho \cdot \frac{L}{S} \Rightarrow L = \frac{R \cdot S}{\rho}$$

$$S = \pi \cdot r^2 = \frac{\pi \cdot \delta^2}{4} \Rightarrow S = 7,85 \cdot 10^{-7} \text{m}^2$$

$$L = \frac{R \cdot S}{\rho} = \frac{10 \cdot 7,85 \cdot 10^{-7}}{10^{-8}} \Rightarrow L = 785\text{m}$$

ΑΣΚΗΣΗ Φ07.Α1 (4 βιβλίου): Στο παρακάτω διάγραμμα έχει παρασταθεί γραφικά η ένταση του ρεύματος I σε συνάρτηση με τη διαφορά δυναμικού V για δύο χάλκινα σύρματα Σ_1 και Σ_2 , που έχουν το ίδιο μήκος. Αν το εμβαδό διατομής του Σ_1 είναι $S_1 = 0,2\text{mm}^2$, να βρείτε το εμβαδό διατομής του Σ_2 .

ΑΠΑΝΤΗΣΗ:

ΑΣΚΗΣΗ Φ07.Α2 (6 βιβλίου): Ένα σύρμα από λευκόχρυσο έχει μήκος $L=10\text{m}$ και μάζα $m = 3,6\text{g}$. Να βρείτε την αντίσταση του σύρματος, αν η πυκνότητα του λευκόχρυσου είναι $d = 21\text{g/cm}^3$ και η ειδική του αντίσταση $\rho = 9 \cdot 10^{-8} \Omega \cdot \text{m}$.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ:

ΑΣΚΗΣΗ Φ07.Α3 (7 βιβλίου): Ένα σύρμα από σίδηρο έχει αντίσταση $R = 40\Omega$ και μήκος $L=2\text{m}$. Λιώνουμε το σύρμα και φτιάχνουμε ένα άλλο, που θέλουμε να έχει αντίσταση $R' = 160\Omega$. Να βρείτε το μήκος του L' .

ΑΠΑΝΤΗΣΗ:

ΑΣΚΗΣΗ Φ07.A4 (8 βιβλίου): Σε ποια θερμοκρασία θ η τιμή της ειδικής αντίστασης του χαλκού γίνεται διπλάσια από την τιμή, που έχει σε $0\text{ }^{\circ}\text{C}$; Ισχύει το ίδιο για όλους τους χάλκινους αγωγούς, ανεξάρτητα από τη μορφή και το μέγεθος τους; Ισχύει το ίδιο για αγωγούς, που είναι από διαφορετικό υλικό; Δίνεται ο θερμικός συντελεστής αντίστασης $\alpha_{\text{Cu}} = 3,9 \cdot 10^{-3} \text{grad}^{-1}$.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ:

ΑΣΚΗΣΗ Φ07.A5 (9 βιβλίου): Στα άκρα ενός σύρματος εφαρμόζουμε σταθερή συνεχή τάση και διαπιστώνουμε ότι σε θερμοκρασία $\theta_1 = 20\text{ }^{\circ}\text{C}$ η ένταση του ρεύματος, που διαρρέει το σύρμα είναι $I_1 = 2\text{ A}$, ενώ σε θερμοκρασία $\theta_2 = 2520\text{ }^{\circ}\text{C}$ η ένταση του ρεύματος είναι $I_2 = 1\text{ A}$. Να βρεθεί ο θερμικός συντελεστής αντίστασης του υλικού του σύρματος.

ΑΠΑΝΤΗΣΗ: